

νοῦται ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν, θεωρεῖται ἐξ ἐναντίας ὡς ποταπὴ ἀδυναμία. Περὶ τῶν ἀνθρώπων τούτων τῶν ἄνευ γνώμης προθύμως λέγουσιν ὅ,τι ἄλλοτε ὁ Δάντης περὶ τῶν οὐδετέρων ἀγγέλων· «ὄντα ἄνευ ἀτιμίας ἅμα καὶ ἄνευ δόξης, ἀλλ' ὧν ὁ βίος τοσοῦτον ποταπός, ὥστε ἐλλείπουσι λέξεις πρὸς ὄρισμόν αὐτοῦ.»

Αἱ πρόοδοι τῆς ψηφοφορίας ἀναγγέλλονται καθ' ὅραν ἐν τοῖς διαφόροις τμήμασι τῆς πόλεως δι' ἀγγελιῶν κολλημένων εἰς τὰς θύρας τῶν συλλόγων, τῶν public-houses καὶ τῶν ἄλλων καταστημάτων ἅτινα ζωηρῶς ἐνδιαφέρονται εἰς τὴν πάλην. Περιέργος δὲ ἰδίως ἡ θέα τῶν μεταξὺ τῶν ἐκλογικῶν ἐπιτροπῶν συμβαινόντων. Ἀπαύστως ἔρχονται ἀγγελιαφόροι ἐθελονταὶ φέροντές τι καινότερον. Ὅσάκις τὰ πάντα βαίνουσι καλῶς, χαρὰ θορυβώδης ἐκρήγνυται πάραυτα μεταξὺ τῶν παρευστώτων· ἀνδ' ἀπ' ἐναντίας ὁ ἐναντίος ὑποψήφιος προοδεύη κατὰ τινὰς ψήφους, βαθεῖα σιγὴ ἐκτείνεται ὡς νέφος ἐπὶ τῆς αἰθούσης. Ζηλωταὶ τινες ὀπαδοὶ μένουσιν οὕτω δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐν ἀνησυχῶ προσδοκίᾳ, ὅτε μὲν ὄρθιοι, ὅτε δὲ καθήμενοι καὶ ἐπὶ ποδῶς λιτὴν τροφὴν λαμβάνοντες. Ἡ δὲ ἐπάλληλος διαδοχὴ χαρᾶς καὶ λύπης, φόβου καὶ ἐλπίδος ἐξακολουθεῖ μέχρι τῆς περατώσεως τοῦ poll. Πάντα τὰ βλέμματα προσελέπουσιν ἀπὸ τινος ἀσκρδζιμουκτεὶ ἐπὶ τῶν δεικτῶν τοῦ ὥρολογίου, ὅτε ἀπόστολός τις φέροι τὸ ὀριστικὸν τῆς ἡμέρας δελτίον. Κύνες ἐν γένει δὲν εἶναι δεκτοὶ εἰς τὰς συναθροίσεις ταύτας· ἀγνοῶ ὅμως κατὰ τίνα τύχην εὕρισκετο εἰς ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς ἐκλογικῆς ἐπιτροπῆς ἦν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχω, καὶ τὸ ζῶον, παροτρυνθὲν βεβχίως ἐξ ὄσων ἐβλήπε καὶ ἤκουεν, ἀνέμιξεν ὕλακάς ἀγαλλιάσεως εἰς τὰς μεγάλας κραυγὰς αἰτινες ἐπευφήμουν τὸν θρίαμβον τοῦ ἀγαπητοῦ ὑποψηφίου. Πόσω δὲ διάφορα πράγματα συμβαίνουσι μεταξὺ τῶν συναθροίσεων αἰτινες ἀκούουσιν ἀποτελέσμα ὀριστικῶς ἐναντίον τῶν ἰδίων εὐχῶν! Ἡ αἰθουσα κενοῦται μικρὸν κατὰ μικρὸν καὶ ἡ ἥττηθεῖσα μερὶς παραιτεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ αὐτῆς τῆς καταγραφῆς τῆς ἐπιτυχίας τῶν ἐναντίων. Ὅθεν κατάλογος ἀπεραΐωτος κρεμάμενος παρὰ τὴν εἴσοδον συλλόγου τινὸς ἢ ἐπιτροπῆς σημαίνει εἰς τὸν γινώσκοντα τὰ ἀγγλικά ἦθη ὁμολογίαν ἥττης.

Ἐν δὲ ταῖς μικραῖς πόλεσι, τὸ ἐσπέρας διακρίνει τὰ ἀποτελέσματα τῆς πάλης ἐν τῆς ὄψεως τῶν καπηλείων ἢ public-houses. Τὰ μὲν, κατηρῆ καὶ σκοτεινά, πενηθοροῦσιν οὕτως εἰπεῖν διὰ τὰ γενόμενα, τὰ δὲ, ἀπαστράπτοντα ὑπὸ φωτὸς καὶ χαρᾶς, ἐορτάζουσι κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον τὸν θρίαμβον τοῦ κόμματος ὅπερ ἐνηγκαλίσθησαν. Ἄλλαί· πάλιν κῶμαι διὰ σημείων ἔτι θορυβωδεστέρων ἐκδηλοῦσι τὸν θρίαμβον τῆς κυριευούσης γνώμης· οἱ κώδωνες ἤχουσι,

στίφη ἐργατῶν διατρέχουσι τὰς ὁδοὺς φουσῶντα χάλκινα ὄργανα καὶ οἱ κάτοικοι διασκεδάζονται εἰς τὰς πλατείας καὶ τοὺς περιπάτους ἔχοντες ἦθος ἐορτάσιμον. Τὴν δ' ἐπιούσαν ἐπανέρχεται ἡ γαλήνη. Δὲν συνέβαιεν ὅμως οὕτω πάντοτε, καὶ μὴ λησμονήσωμεν ὅτι ἡ πρὸς τοὺς ἐκλογεῖς ἀφεθείσα ἐλευθερία ἐσβέσεν ἐν Ἀγγλίᾳ τὰς ἐκδικήσεις τῶν ἀποτυχόντων. Ἐν τῇ δίκῃ τῇ ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ διεξαχθείσῃ, ἧς πάντες μετέσχον, ὁ τόπος ἢ μᾶλλον τὸ σύνολον τῶν ψηφοφόρων ὑπῆρξε δικαστής. Οἱ δὲ μηδόλως εὐχαριστούμενοι ὑπὸ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ poll ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ κατακρίνωσι τὸν ἐκλογικὸν νόμον, τὴν πίεσιν τῶν ἀριστοκρατικῶν ἐπιρροῶν, ἴσως μάλιστα, ἐνίοτε, ἀνόμους ἐνεργείας· ἀλλ' εἰς οὐδενὸς τὸν νοῦν καταβαίνει ἡ ἰδέα νὰ κατηγορήσῃ τὴν κυβέρνησιν. Ποίαν, λόγου χάριν, σχέσιν ἢ ἐπιτυχίαν τῆς δεῖνα ἢ δεῖνα μερίδος ἤθελεν ἔχει πρὸς τὴν βσιίλισσαν; Ξένη εἰς τὴν πάλιν, οὔτε ὑπέδειξε, οὔτε, οὐδὲ κἂν ἐμμέσως, κύνθησε οὐδεμίαν ὑποψηφιότητα. Διὰ τίνος δὲ τρόπου πάλιν τὸ ὑπουργεῖον δύναται νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς θελήσεως τοῦ τόπου; Διὰ τῆς εὐγλωττίας, τῆς ὑποστηρίξεως τῶν ἰδίων φίλων, τῆς συνδρομῆς τῶν συμφερόντων ἅτινα ἀντιπροσωπεύει, ἐν ἐνὶ λόγῳ διὰ τῶν ὄπλων ἅτινα οἱ ἀντιπολιτευόμενοι μεταχειρίζονται κατ' αὐτοῦ καὶ μετὰ τῶν αὐτῶν ἐλπίδων ἐπιτυχίας.

Οἱ ἐκλογεῖς ἀπεφάσισαν· τὸ νέον κοινοβούλιον συνέρχεται μετὰ μηνῶν τινῶν διάλειμμα· τὸ δὲ ἔθνος θέλει κρίνει αὐτό.

(Ἔπεται συνέχεια.)

II ΠΕΤΡΑΙΑ ΑΡΑΒΙΑ. (*)

Ἡ πρὸς μεσημβρίαν τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς Γάζης ἀφ' ἑτέρου μέχρι τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης χώρα ἐκαλεῖτο ἄλλοτε Ἰδουμαία, Ναβαταία, καὶ βραδύτερον Πιτραία Ἀραβία, ἧς τὰ μεσημβρινώτερα μέρη, ὡς ἐκ τοῦ ἐνταῦθα ἐπικρατοῦντος συμπλέγματος τῶν ὀρέων Σινᾶ, ἐνομάζουσιν οἱ νεώτεροι Γεωγράφοι Σιναϊτικὴν Χερσόνησον. Τὴν ἰδιόρρυθμον, μεγαλοπρεπῶς ἀγρίαν καὶ μοναδικὴν ἐν τῷ κόσμῳ ταύτην χώραν, ἧτις ἀναντιρρήτως ἀποτελεῖ τὰ ἱερὰ καὶ σεβάσιμα προτύλαια τῆς ἰσραὴς ἱστορίας, κατώκησαν κατὰ καιροὺς πολλὰ καὶ διάφορα ἔθνη, οἷον Φοίνικες, Αἰγύπτιοι, Ἀμαλιταῖοι, Μαδιανῖται, Ἰδουμαῖοι, (οἱ οἱ Ἐδώμ), Ναβαταῖοι, Ἰσραηλίται καὶ Ἕλληνες, καὶ κατέστησαν

(*) Ἐκ τοῦ νεωτάτου συγγράμματος τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις καθηγητοῦ Κ. Βενιαμίν Ἰωαννίδου, τοῦ ἐπιγραφομένου «Προσκυνητάρων», οὗτινος ἀνάγνωσιν θέλομεν δημοσιεύσει προσεχῶς.

αὐτὴν μίαν τῶν κεντρικωτέρων ἐστιῶν τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀρχαιότητος· ὁ δὲ χριστιανισμὸς τοσοῦτον πρωίμως διεδόθη εἰς τὴν χώραν ταύτην, ὥστε, κατὰ τοὺς πρώτους ἔτι αὐτοῦ αἰῶνας, ἀπαντῶμεν ἐνταῦθα πλείονας τῶν δέκα ἐπισκοπῶν. Ἀλλὰ τὴν ἄλλοτε ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ζῶν καὶ καλλιέργειαν διεδέχθησαν σήμερον ἐρημία καὶ βαρβαρότης· ἀντὶ δὲ τῶν ἄλλοτε ἐνταῦθα πολυανθρώπων καὶ ἀκμαζουσῶν πόλεων ἀπαντῶμεν τῇ δεκάκεισε σκηνάς, ὑποκρυπτούσας ἀγρίας καὶ ληστρικές συμμορίας Βεδουίνων, οἵτινες ἀντὶ παρηγορίας εἰσι τὸ φόβητρον τῶν περιηγητῶν.

Βάδη Μοῦσα (κοιλὰς τοῦ Μωϋσέως).

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀπεράντου σειρᾶς τῶν οὐρανομήκων καὶ πετρωδῶν ἐκείνων ὁρέων, ἐνθα πάλαι ποτὲ οἱ υἱοὶ Ἐδὼμ εἶχον τὰς κατοικίας αὐτῶν, καθ' ἕν καιρὸν ὁ περιηγητὴς, μετὰ τριακοντάωρον ἐπὶ δυσβάτου, ἀρχμηροῦ καὶ πετρώδους ἐδάφους ὁδοπορίαν ἀρχεται νὰ σχηματίζῃ τὴν πεποιθήσιν ὅτι προσεγγίζει εἰς ἐπίγειον Ἄδην, εὐρίσκεται παρ' ἐλπίδα, ὡς δι' ὑπερφυσικῆς τινος ἐνεργείας, ἐν τῇ φυσικῶς τε καὶ τεχνητῶς ῥωμαντικωτέρᾳ ὅλων τῶν κοιλάδων τοῦ κόσμου, ἣτις ὀνομάζεται σήμερον ΒΑΔΗ ΜΟΥΣΑ. Τὸ πᾶσαν προσδοκίαν καὶ φαντασίαν ὑπερβαῖνον πανόραμα τῆς κοιλάδος ταύτης, ἣτις δικαίως δύναται νὰ ὀνομασθῇ πόλις ὀλόκληρος ἀριστουργημάτων τῆς γλυπτικῆς, καὶ ἐν ἧ' ἀπαντα τὰ εἶδη τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἀπὸ τῶν « τρυμαλιῶν τῶν πετρῶν μέχρι τῶν ἀριστουργημάτων τοῦ Περθενῶνος » ἀπαντῶνται, διεγείρει ἐντύπωσιν ἀνεκφραστον. Ἄν τὰ ἐν αὐτῇ ὁρώμενα δὲν ἐψηλαφῶντο διὰ τῶν χειρῶν, ὁ ἐκπληκτὸς περιηγητὴς, κατὰ τὰς πρώτας τῆς ἀφίξεώς του στιγμᾶς, θὰ ἐνόμιζεν ἐξ ἀπικτος ἢ ὅτι τὰ ἐνώπιόν του ἀντικείμενα εἰσὶν ἀπρότελεσμα τοῦ λεγομένου ἀντικτοπτρισμοῦ, ἢ ὅτι εὐρίσκεται ἀπέναντι ὑπερφυσικοῦ παιγνίου, καθ' ὅσον μάλιστα, μέχρι τῆς εἰς τὴν κοιλάδα ταύτην ἀφίξεώς του, τὰ ὧτα αὐτοῦ περιβομβοῦνται πολλάκις ὑπὸ τῆς λέξεως *τζιν* (δαιμόνιον), ἣτις ἀδιακόπως ἐξέρχεται ἐκ τοῦ στόματος τῶν Βεδουίνων.

Ἰνα λάβῃ ὁ ἀναγνώστης ὁπωσοῦν εὐκρινῆ ἰδέαν τοῦ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Μωϋσέως παριστανομένου θεάματος, ἃς φαντασθῇ μίαν πόλιν διπλασίαν τῆς Ἱερουσαλὴμ, τῆς ὁποίας τὰ τείχη σύγκεινται ἐξ ἀπότόμων καὶ ὑψηλῶν ἐκ πορφυρίτου λίθου ὁρέων. Ἡ πόλις αὕτη ἔχει κυρίως μίαν καὶ μόνην εἰσοδον, ἣτις δὲν εἶναι ἄλλο τι, εἰμὴ μία κολοσσιαία χαράδρα, σχηματισθεῖσα βεβαίως ἐξ ἡφαιστείου ἐνεργείας, καὶ ἔχουσα βάθος πλεον τῶν 1000 ποδῶν, ὥστε ὁ εἰσερχόμενος διὰ τῆς εἰσόδου ταύτης ἔχει ἐξ ἐκατέρων τῶν μερῶν τείχη μονόλιθα, τῶν ὁποίων τὰς ἀνω

ἄκρας μόλις δύναται νὰ ἴδῃ· ἡ εἰσοδος αὕτη ἔχει ἔκτασιν 40 λεπτῶν τῆς ὥρας καὶ ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν Ἀράβων *Ἐσ-Σικ*. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν ἀξίαν τῶν ἐνταῦθα διασωθέντων ἀρχιτεκτονικῶν μνημείων, ταῦτα, καὶ τοὶ κολοσσιαῖα, εἰσι τὰ πλεῖστα μονόλιθα, οἱ δὲ περιηγηταί, καὶ αὐτοὶ οἱ αὐστηρότατοι εἰς τὰς ἐκφράσεις των, ὁμοφώνως ὁμολογοῦσιν ὅτι ἡ ἐντύπωσις, ἣν ταῦτα προξενοῦσιν, ὑπερβαίνει πᾶσαν ἄλλην ἐντύπωσιν, προξενουμένην ἐξ ἄλλων ἀλλαχοῦ διασωθέντων μνημείων τῆς ἀρχαιότητος· ἡ ἰδιόρρυθμος δὲ τέλος φαντασία τῶν Ἀράβων ἀποφαίνεται ὅτι τὴν πόλιν ταύτην οὐχὶ ἄνθρωποι, ἀλλὰ δαιμόνια ὠκοδόμησαν, ὅπως ἐν ταύτῃ κρύψωσι τοὺς θησαυροὺς των. Ἐκ τῶν ἀπεριγράπτων τούτων τοῦ Βάδη Μοῦσα μνημείων ἡμεῖς εἰς ὀλίγα μόνον θὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχήν μας.

Ἄμα εἰσέλθη τις εἰς τὴν εἰσοδον τῆς πόλεως, ἣν, ὡς εἶπομεν, ὀνομάζουσιν οἱ Ἀραβες *Ἐσ-Σικ*, κατὰ πρῶτον ἀπαντᾷ 4 μεγαλοπρεπῆ μνημεῖα ἐπὶ λίθων λελαξευμένα, καὶ ἐπιστερόμενα μὲ τέσσαρας ὑψηλὰς πυραμίδας· μικρὸν δὲ περαιτέρω προχωρήσας βλέπει ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς τοῦ μίαν ἐκπληκτικὴν διὰ τε τὸ μέγεθος καὶ τὸ ὕψος μονόλιθον καμάραν, ἣτις συνενώνει ὡς γέφυρα τοὺς δύο τοίχους τῆς χαράδρας· ὑποκάτωθεν καὶ πέραν τῆς καμάρας ταύτης, ἐφ' ἱκανὸν διάστημα, ἐμφανίζονται ἄνευ διακοπῆς ἐξ ἐκατέρων τῶν μερῶν κολοσσιαῖαι ἀψίδες, ἀνάγλυφα τεχνικώτατα, μεγαλοπρεπῆ μαυσωλεῖα, ὠραῖα μονόλιθα πεζοδρομία καὶ ὅχαιοι λελαξευμένοι ἐπὶ τῶν τοίχων τῆς χαράδρας. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς εἰσόδου ῥέει ῥυαξ δαψιλῆς καὶ διαυγέστατος, ὅστις, προχωρῶν εἰς τὰ ἐνδότερα, διαχωρίζει τὴν πόλιν εἰς δύο μέρη, καὶ οὕτινος τὸ κύτος εἶναι ἐστρωμένον μὲ πλάκας. Τὴν εἰσοδον ταύτην ἡ ἀνθρωπίνη χεὶρ τοσοῦτον ἐλάμπρυνεν, ὥστε ἄλλην ῥωμαντικωτέραν καὶ ὠραιότεραν ὁ κόσμος δὲν ἔχει νὰ δείξῃ. Τὰ λατινισθῶδη πέτρινα μορφώματα τοῦ Ἀδερσβάχ καὶ τῆς Σαξωνικῆς Ἐλβετίας, μ' ὅλον τὸ ῥωμαντικὸν καὶ κολοσσιαῖον αὐτῶν, παραβαλλόμενα πρὸς ταύτην, εἰσι μικρὰ μόνον καὶ εὐτελῆ τῆς φύσεως ἀπομιμήματα. Μετὰ 40 λεπτῶν πορείαν διὰ μέσου τῶν ἀδιακόπως μεταβαλλομένων σκηνῶν τῆς εἰσόδου ταύτης, « τὴν ὁποίαν ἡ μὲν φύσις καὶ ἡ τέχνη κατέστησαν μίαν τῶν μεγαλοπρεπεστέρων διόδων, εἰς δὲ τὴν κόσμησιν αὐτῆς ὀλόκληρος λαὸς γλυπτῶν ἐπὶ ἑκατονταετηρίδας εἰργάσθη, καὶ ἐν ἧ' τὰ πάντα εἰσὶν ἐκπληκτικὰ, μεγαλοπρεπῆ καὶ ὑψηλὰ, » ἐμφανίζεται ἐνώπιον τοῦ περιηγητοῦ τὸ λαμπρὸν μέτωπον τοῦ περιφημοτέρου ἐν Βάδη Μοῦσα ἀρχιτεκτονικοῦ ἅμα καὶ γλυπτικοῦ ἔργου, ὅπερ ὀνομάζουσιν οἱ Ἀραβες *Χάτζνε Φαρ-ὀν* (θησαυροφυλάκιον τοῦ Φαραώ). Τὸ λαμπρότερον τοῦτο τῆς ὑψηλοῦ ἔργον,

τὸ ὁποῖον ἔχει μορφήν παλατιῶν, καὶ τοῦ ὁποῖου ἡ μεγαλοπρέπεια καὶ ἀρχιτεκτονικὴ ὡραιότης, καὶ κατὰ τὴν ὁμολογίαν καλλιτεχνῶν περιηγητῶν, εἶναι ἀδύνατον νὰ περιγραφῆ λεπτομερῶς, σύγκριται ἐξ ἑνὸς μόνου λίθου. Καὶ κατὰ πρώτην φοράν τὸ βλέμμα τοῦ εἰσερχομένου πίπτει εἰς τὸ μέτωπον τοῦ ἀνωτέρου πατώματος αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι μεγαλοπρεπῶς καὶ τεχνηέντως πεποικλιμένον μὲ κολώνας, ἀγάλματα, κολοσσιαῖα ἀνάγλυφα καὶ διάφορα ἄλλα ποικίλματα, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων αἰωρεῖται ἐν ὑπερμέγεθες ἄγαλμα μὲ ἀνοικτὰς πτέρυγας. Ἡ ὡς διὰ μαγικῆς τινος δυνάμεως ἐμφάνισις τοῦ κολοσσιαίου τούτου ἀγάλματος, καθ' ἣν μάλιστα στιγμὴν αἱ ἐντυπώσεις τοῦ φοβεροῦ, τοῦ ὑψηλοῦ καὶ τοῦ ἀγρίου, αἰσθάνονται νὰ προξενήσῃ 40 λεπτῶν πορεία ἐντὸς χαράδρας 1000 ποδ. βάθειας, ἄρχονται, ὡς ἐκ τοῦ σκότους, νὰ ἐπενεργῶσι φοβερῶς, τοιαύτην ἐντύπωσιν προξενεῖ ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ θεατοῦ, ὥστε «μόνον ὁ τάφος δύναται νὰ ἐξαλείψῃ ταύτην» ἡ τοιαύτη δὲ διάταξις τοῦ οἰκοδομήματος δὲν εἶναι βεβαίως τυχαία, ἀλλ' ἐγένετο κατὰ πρόθεσιν τοῦ ἀρχιτέκτονος. Ἐκαστὸν βῆμα πρὸς τὰ ἐμπροσθεν ἀνοίγει νέας σκηνὰς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ περιηγητοῦ· καὶ μετ' οὗ πολὺ εὐρίσκεται ἐπὶ μιᾶς φωτεινοτάτης πλατείας, ἐξ ἧς θεᾶται ὅλον τὸ μέτωπον τοῦ Χαζνέ, ὅστις ὡς παλάτιον νυμφῶν διαπρέπει μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐρειπίων, ὅλον ἀβλαβές καὶ ἀκέραιον, τὸ μόνον ἴσως ἀκέραιον διασωθὲν μνημεῖον τῆς ἀρχαιότητος· οὔτε τὰ ἐν Ἀθήναις, οὔτε τὰ ἐν Ῥώμῃ, οὔτε τὰ ἐν Θήβαις τῆς Αἰγύπτου περιωθέντα μνημεῖα τῆς ἀρχαιότητος, λέγει ὁ αὐστηρότατος Ῥοβινσὼν, προῦξένησαν αὐτῷ τοιαύτην ἐντύπωσιν, οἷαν τὸ θησαυροφυλάκιον τοῦτο τοῦ Φαραῶ. » Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι, ὅσον ἀφορᾷ τὴν καθαρότητα τῆς τέχνης, δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένον τῆς καλλιτεχνικῆς κριτικῆς, ἡ ποικιλία ὁμοίως τῶν ἀντικειμένων, ἡ λεπτότης καὶ ἡ ἀκρίβεια τοῦ γλύπτου, ἡ κομψότης καὶ ἡ συμμετρία τῶν μὲ παλαιοῦ ποικίλματα κεκοσμημένων μερῶν του, ἡ ἀρμονία τοῦ ὅλου, τὸ ὡραῖον καὶ ῥοδόχρουν χρῶμα τοῦ λίθου, ἐξ οὗ σύγκριται, ἡ θέσις αὐτοῦ μεταξὺ τοσούτων ἄλλων μνημείων, καὶ ἡ ζωηροτάτη αὐτοῦ ἀντίθεσις πρὸς τὴν ἀγριότητα τῆς πέριξ φύσεως, ταῦτα πάντα συντελοῦσιν ἵνα καταστήσωσι τὴν ἐντύπωσιν τοῦ Χαζνέ μοναδικὴν καὶ ἀνεξάλειπτον. Τὸ ὅλον παλάτιον εἶναι δίπαιον καὶ τετράγωνον, ὅλα δὲ αἱ πλευραὶ αὐτοῦ εἰσὶ κεκοσμημέναι μὲ ἀρχιτεκτονικὰ ποικίλματα, ἐφ' οἷς πρὸ πάντων διαπρέπει ἡ πλευρὰ τοῦ μετώπου. Ἀνωθεν τοῦ μετώπου καὶ τῶν θριγκῶν τῶν ἐπιστυλίων ὑψοῦται ὑψηλός, στρογγύλος καὶ ἐπὶ κολωνῶν ἐδραζόμενος πύργος μὲ πλουσιοπαρόχως καὶ ἐπιχαρίτως πεποι-

κιλμέναν ἐπιστύλιον, καὶ ἐπιστεφόμενος μὲ τρούλλον, ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ ὁποῖου ἐξέχει εἰς κολοσσιαῖος μονόλιθος κρατῆρ' ὅλαι αἱ ἀψίδες καὶ τὰ πέριξ τοῦ πύργου τούτου ποικίλλονται μὲ ἔργα τῆς γλυπτικῆς, κριστῶντα μορφὰς γυναικείας, ἐκ τῶν ὁποίων δύο μὲν φέρουσι πτέρυγας, δύο δὲ κρατοῦσιν εἰς χεῖρας μουσικὰ ὄργανα, ἄλλαι κέρατα τῆς Ἀμαλθείας, καὶ ἄλλαι ἴστανται ἐν θέσει χορευτοῦ. Ὁ μέγας κρατῆρ, ὅστις κεῖται ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ τρούλλου, ἀποτελεῖ τὸν φιλοχρήματον σκοπὸν τῶν Ἀράβων, οἵτινες νομίζουσιν ὅτι ἐν τῷ κρατῆρι τούτῳ ὁ Φαραῶ εἶχε κεκρυμμένους τοὺς θησαυροὺς του. Ἐκαστος τῶν παρερχομένων Βεδουίνων ἐκκενοῖ κατ' αὐτοῦ τὸ πυροβόλον του, καὶ μετὰ ταῦτα ἀπέρχεται ψιθυρίζων λέξεις τινὰς κατὰ τοῦ Γίγαντος Φαραῶ, ὅστις ἐκρυψε τοσοῦτον ὑψηλὰ τοὺς θησαυροὺς του· διότι ὁ κρατῆρ οὗτος κεῖται τοσοῦτον ὑψηλὰ, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀναβῶσιν εἰς αὐτόν. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Χαζνέ εἶναι ἀπλούστατον, συγκείμενον ἐξ αἰθουσῶν γυμνῶν καὶ ἄνευ κοσμημάτων· ὁ ἀρχιτέκτων, φαίνεται, τὰ πάντα περιόρισεν εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἐντύπωσιν· ὅπερ καθιστᾷ καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ οἰκοδομήματος αἰνιγματώδη. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ Χαζνέ οὐδὲν μετὰ θετικότητος δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν· τινὲς ὑποθέτουσιν ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Τραϊανοῦ, συμπεραίνοντες τοῦτο ἐκ τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἀπαντῶντων ῥωμαϊκῶν ἀετῶν· ἀλλ' ἕτεροι ἀποφάνονται ὅτι οὗτος μαρτυρεῖ καλαισθησίαν κλασικωτέρην. Μετὰ τὸ θησαυροφυλάκιον τοῦ Φαραῶ, 60 λεπτὰ πρὸς ἀνατολὰς τῆς κοιλάδος, ἀπαντῶμεν ἐν θέατρον, ὅπερ ὅλον εἶναι λελαξευμένον ἐπὶ τῶν πετρῶν, καὶ ὅπερ ἀνήκει εἰς τὰ μεγαλήτερα θέατρα τῆς ἀρχαιότητος· καθὼς δὲ πάντα τὰ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Μωυσέως μνημεῖα ἔχουσι τι ἰδιοῤῥυθμον, οὕτω καὶ τὸ θέατρον τοῦτο· ὅλη αὐτοῦ ἡ περιοχὴ περικυκλοῦται ὑπὸ τάφων, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἔχει πρωτότυπον ἀρχιτεκτονικὴν παράδοξος ἀντίθεσις! τέρψις ἐπὶ νεκροταφείου, θέατρον ἐν μέσῳ μνημάτων! Ἔτι δὲ περαιτέρω ἐμφανίζεται ἐνώπιον ἡμῶν ἕτερον οἰκοδόμημα, μεγαλοπρεπές καὶ τοῦτο καὶ ἀνάλογον τῶν λοιπῶν, ὅπερ ὀνομάζουσιν οἱ Ἄραβες *Κάσρ π. ἰντ-Φαρ' οὐν* (παλάτιον τῆς θυγατρὸς τοῦ Φαραῶ)· ἀπέναντι δὲ τοῦ παλατιῶν τούτου τῆς θυγατρὸς τοῦ Φαραῶ ὑψοῦται εἰς ἐκπληκτικὸς διά τε τὸ πάχος καὶ τὸ ὕψος ὀβελίσκος, ὃν οἱ Ἄραβες, συμφῶνως τῷ ἰδιοῤῥυθμῷ αὐτῶν τρόπῳ τοῦ σκέπτεσθαι, καλοῦσι *Ζου' π' -Φαρ' οὐν*. Οὐ μακρὰν δὲ τοῦ ὀβελίσκου τούτου κεῖται ἕτερον οἰκοδόμημα μέγα μὲν κρὶ τοῦτο καὶ ὑψηλόν, ἀλλ, ὡς πρὸς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν ὡραιότητα κατώτερον τῶν προηγουμένων· ὡς δ' ἐκ τινῶν αὐτοῦ χαρακτηριστικῶν ἐξάγεται τῆ

οικοδόμημα τοῦτο ἦν χριστιανικόν, εἴτε μοναστήριον εἴτε ἐκκλησία. Ὅλον δὲ τὸ ἐμβαδὸν τοῦ Βάδη Μούσα εἶναι πλήρες ἀπειραρίθμων μνημείων, συγκειμένων ἐκ τάφων, οἰκιῶν, ναῶν, θριαμβευτικῶν ἀψίδων, ὧν ἕκαστον ἔχει ἀπαράμιλλον πρωτοτυπίαν. Ὁ καλλιτέχνης Δαβ. Ροβέρτος (Roberts), ὁ τὴν κοιλάδα τοῦ Μωῦσῆος τῷ 1836 ἐπισκεψάμενος, ἀποφαίνεται περὶ τῶν ἐν αὐτῇ μνημείων τὰ ἑξῆς: «Ἄφ' οὗ εἶδον τὰς ἐν Αἰγύπτῳ Θηβῶν, οὐδέποτε ἠδυνάμην νὰ φαντασθῶ ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ εὑρεθῶσιν ἕτερα μνημεῖα τῆς ἀρχαιότητος ἀσυγκρίτως ἐκείνων ὑπέρτερα. Ἐν Βάδη Μούσα ἀπαντῶμεν ὀλόκληρον κοιλάδα καλλιτεχνικῶν μνημείων· ἐν δὲ ταῖς λαβυρινθώδεσι ταύτης διόδοις ἀδιακόπως ἐμφανίζονται νέαι καὶ μεγαλοπρεπεῖς ὠραιότητες, αἵτινες, ἀπὸ τῶν ὑπωρειῶν τῶν περικυκλούντων αὐτὴν ὀρέων ἀρχόμεναι, τελευτῶσιν εἰς τὰς κορυφὰς αὐτῶν ἐνταῦθα τὰ πάντα εἰσι πλήρη μεγαλοπρεπεστάτων καὶ ὠραιωτάτων μνημείων, διεγειρόντων θαυμασμὸν καὶ ἐκπληξιν». Τὸ χρῶμα τοῦ λίθου, ἐξ οὗ σύγκεινται τὰ μνημεῖα τοῦ Βάδη Μούσα, ἀποτελεῖ ἐν τῶν κυριωτέρων αὐτῶν χαρακτηριστικῶν· τὸ χρῶμα τοῦτο εἶναι ἐρυθρὸν, οὐχὶ ὁμῶς νεκρὸν καὶ μονότονον ἐρυθρὸν· ἀπειρος ποικιλία λαμπρῶν καὶ ζωνρῶν χρωμάτων, ἀπὸ τοῦ βαθέος πορφυροῦ μέχρι τοῦ ἰλαροῦ ροδόχρου, κυματίζουσα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν καὶ διαποικιλλομένη καὶ ὑπὸ φλεβῶν ὠχρῶν καὶ λευκῶν, ἐπενεργοῦσιν ἀνεκφράστως ἐπὶ τῆς καλαισθησίας τοῦ θεατοῦ. «Εἶναι ἀδύνατον, λέγουσιν οἱ Ἄγγλοι περιηγηταὶ Ἴρβυ καὶ Μάγγλης (Irby, Mangley), νὰ παρυστήσῃ τις εἰς τὸν ἀναγνώστην τὴν ἀπαράμιλλον ἐντύπωσιν, ἣν προξενοῦσιν εἰς τὸν θεατὴν οἱ βράχοι τοῦ Βάδη Μούσα, οἵτινές εἰσι κεχρωματισμένοι μὲ τὰ ὠραιότερα χρώματα, καὶ τῶν ὁποίων αἱ μὲν κορυφαὶ παριστῶσιν ἡμῖν τὴν φύσιν μὲθ' ὅλης τῆς ἀγριωτάτης καὶ ῥωμαντικωτάτης αὐτῆς μορφῆς, αἱ δὲ βάσεις εἰσι κατειργασμένα καθ' ὅλην τὴν συμμετρίαν καὶ τὴν τελειότητα τῆς τέχνης». «Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ταύτης ποικιλίας, λέγει καὶ ὁ Ροβινσὼν, τῆς τὸν θεατὴν ἐκπληττούσης, ἐπικρατοῦσι κυρίως δύο ἀρχιτεκτονικοὶ ῥυθμοί, ὁ Αἰγυπτιακὸς καὶ ὁ Ἑλληνορωμαϊκός. Ὁ πρῶτος ἐμφανίζεται ἰδίως ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν μετώπων τῶν μνημείων, ἅτινα ἀναμιμνήσκουσι τὰ μεγαλοπρεπῆ προπύλαια τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Θηβῶν· οἱ κλασικώτεροι ὁμῶς ῥυθμοί, ὁ τῆς Ἑλλάδος δηλ. καὶ ὁ τῆς Ῥώμης, ἀπαντῶνται ἐν ταῖς στήλαις καὶ τοῖς ἄλλοις κοσμήμασι καὶ μάλιστα ἐν τοῖς κυριωτέροις μνημείοις· ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα βλέπομεν ὑπερβολικὸν καλλωπισμὸν, ὃπερ ἐμφαίνει ἐποχὴν ἀπομακρυσμένην ἀπὸ τῆς ἀπλότητος τῆς φύσεως. Ἡ συγκέντρωσις δ' αὐτῆ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν ῥυθμῶν

ἀποδεικνύει ἐποχὴν ῥωμαϊκῆς ἐπιρροῆς καὶ ἐπομένως ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας· αὕτη δὲ, ὡς γινώσκουμεν, ἤρξατο κατὰ τὸν καιρὸν περίπου τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· εἰς ταύτην λοιπὸν τὴν περίοδον ἀποδοτέον τὴν τε ἀρχιτεκτονικὴν τέχνην καὶ τὰ κυριώτερα ἐνταῦθα μνημεῖα, τὰ τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν ἐκπληξιν τοῦ περιηγητοῦ διεγείροντα».

Τὰ ἀνωτέρω μνημεῖα τοῦ σημερινοῦ Βάδη Μούσα, ὧν μέρος μόνον λίαν ἀτελῶς περιεγράψαμεν, ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἄλλοτε περίφημον πρωτεύουσαν τῶν Ναβαταίων, ἀπογόνων ἐνὸς τῶν υἱῶν τοῦ Ἰσμαήλ, ΒΕΤΡΑΝ. Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἀναγινώσκουμεν ὅτι ὁ Βασιλεὺς Ἀμασίας ἐπάταξε τοὺς υἱοὺς Ἐδῶα καὶ ἐκυρίευσεν τὴν πόλιν αὐτῶν Πέτραν (α)· ὁ δὲ Στράβων, λόγον ποιούμενος περὶ τῶν ἐπὶ Αὐγούστου Ναβαταίων, περιγράφει τὴν πρωτεύουσαν αὐτῶν ὡς ἑξῆς: «Μητρόπολις δὲ Ναβαταίων ἐστὶν ἡ Πέτρα καλουμένη· καίτι καὶ ἐπὶ χωρίου τῆλλα ὀμαλοῦ καὶ ἐπιπέδου, κύκλῳ δὲ πέτρῃ φρουρουμένου, τὰ μὲν ἐκτὸς κρηνοῦ ἀποτόμου, τὰ δ' ἐντὸς πηγὰς ἀφθόνους ἔχοντος εἰς τε ὑδρείαν καὶ κηπίαν» (β). Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ Πέτρα ἦν ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων ἐμπορικῶν σταθμῶν διὰ τὰ ἐξ ἀνατολῶν ἐρχόμενα προϊόντα. Ὁ φιλόσοφος Ἀθηνόδωρος, ὁ τοῦ Στράβωνος φίλος, διέτριψεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἱκανὸν καιρὸν, καὶ διηγείται ὅτι ἐν ταύτῃ κατοκοῦν πολλοὶ Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι. Ἐν καιρῷ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ Πέτρα ἦν ἡ πρωτεύουσα τῆς Πετραίας Ἀραβίας, οἱ δὲ βασιλεῖς αὐτῆς ἔφερον τὸ ὄνομα Ἀρέθας, περὶ ἐνὸς τῶν ὁποίων γίνεται λόγος ἐν τῇ Β'. πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἀλλ' ἐπὶ τέλος ὑπέκυψε καὶ αὕτη, ἐπὶ Τραϊανοῦ, ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ῥωμαίων. Κατὰ τὸν Ε'. αἰῶνα ἡ Πέτρα ἐκκλησιαστικῶς ἦν ἡ Μητροπολιτικὴ ἔδρα τῆς τρίτης Παλαιστίνης, ἀλλὰ τὸν Ζ'. αἰῶνα, μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Μωάμεθ, αἵφνης ἡ πόλις Πέτρα γίνεται ἄφικτος, ἡ δὲ Μητρόπολις τῆς τρίτης Παλαιστίνης μετετέθη εἰς τὴν ἐπὶ τῶν ὀρέων Μωάβ πόλιν Κάρακ.

ΤΟΜΙΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΣΑ, KUSTENDJÉ

I

Ἀποικία τῶν Μιλησίων (γ) πόλις πικράλιος καὶ ἐμπορικὴ τῆς Βουλγαρίας, κειμένη μεταξὺ τοῦ στο-

(α) Δ'. Βασιλ. 14, 7.— (β) Στραβ. 15, 4, 21.

(γ) Ὁ Ἡρόδ. ὀνομάζει αὐτὴν Ἰστρίαν. Βιβλ. Β', 33. Ὁρα καὶ Παγδ. τόμ. 1Ε' σελ. 386. Σ. Π.